
СОЦІОКУЛЬТУРНА ПАРАДИГМА "ПРОГРАМИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ"

УДК 378.147:811.811

Ратушняк Я. І.

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова

Проаналізовано методики навчання іноземній мові на основі "Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання". Визначені основні складові соціокультурної компетенції в рамках "Програми з англійської мови для професійного спілкування". Проаналізовано ступінь важливості формування соціокультурної компетенції в межах комунікативно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, культура, навчання, англійська мова професійного спрямування, лінгвокраїнознавство, комунікативно-діяльнісний підхід.

Розширення Європи привело до радикальних змін у сфері освіти. Створення Європейського простору вищої освіти (Болонья, 1999 рік) висуває складні завдання щодо збільшення мобільності студентів, більш ефективного міжнародного спілкування, легшого доступу до інформації та більш глибокого взаєморозуміння.

Інтеграція нашої країни у світовий освітній простір зумовлює нове бачення основної мети вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах (ВНЗ). В сучасних умовах на передній план виступає їхня культурологічна функція, оскільки мова – це не тільки джерело комунікативної діяльності, але й ефективний інструмент пізнання та самовираження людини.

Це означає, що протягом навчального процесу буде важливим не тільки досягнення якісних результатів в оволодінні іншомовним спілкуванням, але і пошук реального виходу на іншу культуру і її носіїв. Йдеться не просто про знання мови, а про уміння використовувати її в реальному спілкуванні, тобто про

практичне володіння мовою і, отже, про розвиток, так би мовити, "соціальної міжкультурної компетенції".

Зараз велика увага приділяється тому, що навчання іншомовній культурі використовується не тільки як засіб міжособового спілкування, але і як засіб збагачення духовного світу особи на основі набуття знань про культуру країни мови (у різноманітніших її проявах), що вивчається.

Є дуже важливим той факт, що у ВНЗ зараз випробовують різні стратегії навчання, а частіш за все навіть складні комплексні підходи до організації навчального процесу. При цьому центральними проблемами перебудови викладання іноземної мови у ВНЗ є питання визначення цілей, а також змісту навчання, що був би адекватний їм, при розробці яких найефективнішими представляються ідеї про навчання не просто мові, а іншомовній культурі в широкому значенні цього слова. З одного боку, ціль детермінується об'єктивними потребами більшості суспільства, виражаючи його соціальне замовлення, з іншого, вона сама детермінує всю систему навчання, визначаючи і зміст цієї системи, і її організацію.

Актуальність даної проблеми є безумовною, на сьогодні існує безліч закордонних методик навчання, які базуються саме на включенні соціокультурного компоненту до змісту навчання іноземній мові та позиціюванні даного компоненту з точки зору різних аспектів людської діяльності (наприклад, побутове чи ділове спілкування), проте українські розробки методик даного типу є нечисленними та розрізненими, наприклад, немає повноцінних комп'ютерних навчальних програм, які б робили наголошення саме на цьому компоненті навчання.

Проблемам соціокультурного характеру, діалогу культур, місця соціокультурної компетенції в навчанні іноземним мовам останнім часом займається багато науковців, серед яких – Ізмайлова О.А., Мамчур І.А., Гришкова Р.О., Овчарук О.В., Огарєв Є.І., Татаренко І.І., Сафонова В.В., Бориско М.Б., Колодько Т.М. та багато інших.

Метою даної роботи є розкриття змісту і специфіки соціокультурного компоненту в навчанні англійській мові.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити наступні завдання:

1) вивчити і узагальнити методики навчання іноземній мові, що існують на сьогодні, через розкриття поняття "соціокультурний компонент" з точки зору різних аспектів;

2) перевірити на основі всебічного вивчення відповідних джерел правомірність використання даного підходу до навчання іноземній мові.

Перш за все треба звернутися до першоджерела, на яке зараз спирається Україна на шляху розвитку своєї освітньої системи, а саме до "Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання" ("ЗЄР") [1]. В ньому відзначається, що з метою виконання завдань та видів діяльності, що реалізуються в комунікативних ситуаціях, до яких вони залучаються, користувачі і ті, хто навчаються, застосовують певні компетенції, набуті упродовж їхнього попереднього досвіду. Усі компетенції людини слугують, так чи інакше, здатності користувача мовою до спілкування і можуть розглядатися як аспекти комунікативної компетенції. Проте було б доцільно виділити ті, що не так тісно пов'язані з мовою, і ті, що є власне лінгвістичними компетенціями [1, 101-104].

Відомо, що знання суспільства і культури спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, є одним з аспектів знань світу. Особливу увагу слід зосередити на досягненні соціокультурної цілі, під якою розуміють досягнення широкого розуміння важливих і різнопланових міжнародних соціокультурних проблем, для того щоб діяти належним чином у культурному розмаїтті професійних та академічних ситуацій.

Розглянемо соціокультурну парадигму "Програми з англійської мови для професійного спілкування" (ПАМПС), котра була розроблена за погодженням з Міністерством освіти і науки України перш за все у відповідь на розвиток міжнародних подій, а також для задоволення мовних потреб студентів ВНЗ різних спеціальностей [2, 4].

"ПАМПС" створює основу, на якій ВНЗ України можуть організувати якісне вивчення та викладання мов і таким чином створити своїм студентам можливості

для задоволення конкретних комунікативних потреб, необхідних у їхній професії.

"Програма з англійської мови для професійного спілкування" надає студентам можливість розвивати мовну компетенцію (в тому числі й соціокультурну компетенцію як складову частину) і стратегії, які їм необхідні для ефективної участі в процесі навчання і в тих ситуаціях професійного спілкування, в яких вони можуть опинитися[2].

В результаті введення нових курсів навчання піднімається рівень володіння мовою студентів, що, у свою чергу, сприяє підвищенню їхньої мобільності та конкурентноздатності на ринку праці.

Далі потрібно зазначити, що зміст "ПАМПС" спрямований на формування професійної комунікативної компетенції, яка розглядається як мовна поведінка, що є специфічною для академічного і професійного середовища. Мовна поведінка вимагає набуття лінгвістичної компетенції (мовленнєвих умінь та мовних знань), соціолінгвістичної та прагматичної компетенцій, що є необхідними для виконання завдань, пов'язаних з навчанням та роботою. Розвиток комунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності студентів навчатися, їх предметних знань та попереднього досвіду, і здійснюється в межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією [2, 18].

Окреслимо дві найбільш важливі з точки зору даної роботи компетенції, це соціокультурна та професійна комунікативна компетенції.

Соціокультурна компетенція є невід'ємною частиною змісту "ПАМПС" і спрямована на розвиток розуміння й тлумачення різних аспектів культури і мовної поведінки у професійному середовищі. Вона сприяє розвитку вмінь, характерних для поведінки в різних культурних і професійних ситуаціях, та реагування на них[2, 20-22].

Професійна комунікативна компетенція, яка є у центрі уваги "ПАМПС", формується у студентів різних спеціальностей для реальних академічних та професійних сфер і ситуацій[2, 22].

Соціокультурна компетенція – готовність і здатність вести діалог культур, що передбачає знання власної культури та культури країни, мова якої вивчається. Це інструмент виховання міжнародно-орієнтованої особистості, яка усвідомлює взаємозв'язок і цілісність світу, необхідність міжкультурної співпраці у вирішенні глобальних потреб людства [3, 10].

Соціокультурна компетенція складається з трьох основних блоків:

- лінгвокраїнознавства (знання лексичних одиниць з їх національною семантикою та вміння застосовувати їх у ситуаціях міжкультурного спілкування);

- соціально-психологічних знань (володіння соціокультурно зумовленими сценаріями, національно-специфічними моделями поведінки з використанням комунікативної техніки, прийнятої в даній культурі);

- культурологічних знань (знань соціокультурного, історико-культурного, етнокультурного фону та вміння їх використовувати для взаєморозуміння з носіями даної культури) [4, 48].

Також треба додати, що по закінченні курсу АМПС, з точки зору соціокультурної компетенції, студенти зможуть:

- розуміти, як ключові цінності, переконання та поведінка в академічному і професійному середовищі України відрізняються при порівнянні однієї культури з іншими (міжнародні, національні, інституційні особливості)

- розуміти різні корпоративні культури в конкретних професійних контекстах і те, яким чином вони співвідносяться одна з одною

- застосовувати міжкультурне розуміння у процесі безпосереднього усного і писемного спілкування в академічному та професійному середовищі

- належним чином поводити себе й реагувати у типових світських, академічних і професійних ситуаціях повсякденного життя, а також знати правила взаємодії між людьми у таких ситуаціях (розпізнавання відповідних жестів, спілкування очима, усвідомлення значення фізичної дистанції та розуміння жестикуляції у кожній з таких ситуацій) [2, 23-24]

Важко не погодитись з тим, що навчання іншомовній культурі – це не тільки засіб міжособового спілкування, але і засіб збагачення духовного світу особи на

основі набутих знань про культуру країни мови, що вивчається, у найрізноманітніших її проявах. Адже володіння країнознавчою та лінгвокраїнознавчою інформацією, навичками її адекватного використання є передумовою успішного та якісного спілкування, що, у свою чергу, є метою комунікативно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов, а також складовою спілкування як особливого комунікативно-пізнавального процесу.

На жаль, на сьогодні в Україні склалась така ситуація, що студентам нефілологічних спеціальностей вкрай важко сформувати соціокультурну компетенцію належним чином через обмежену можливість тих обсягів навчального навантаження, які існують. Саме тому слід по можливості включати якомога більше елементів формування соціокультурної компетенції в існуючі робочі програми іноземної мови професійного спрямування з метою формування достатнього рівня соціокультурної компетенції у студентів нефілологічних спеціальностей.

Література

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Текст] / Науковий редактор укр. видання доктор пед. наук, проф.. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Програма з англійської мови для професійного спілкування [Текст]/ Колектив авторів: Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок, В.О. Іваніщева, Л.Й. Клименко, Т.І. Козимирська, С.І. Кострицька, Т.І. Скрипник, Н.Ю. Тодорова, А.О. Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
3. Гришкова Р.О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей [Текст]: монографія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ імені Петра Могили, 2007. – 424 с.
4. Сафонова В.В. Социокультурный подход к обучению иностранному языку как специальности [Текст]: дисс...д-ра пед.наук. – М., 1992. – 528 с.

Ratushnyak Y. I. Sociocultural paradigm in the "ESP (English for Special Purposes) program".

Methods of teaching foreign language through "The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment" are analyzed. The basic components of sociocultural competence in the "English for Special Purposes program" are defined. The degree of importance of the formation of sociocultural competence within communicative activity approach to teaching foreign languages is analyzed.

Key words: *sociocultural competence, culture, teaching, ESP (English for Special Purposes), lingvo-country studies, communicative activity approach.*